

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Janusz Niczyporuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Radosław Tomasz Jeż (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa G. Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko M. D.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 16 kwietnia 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Lesznie z 25 lutego 2022 r., sygn. V GNc 162/22

- 1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Lesznie;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołane wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Prokurator Generalny (dalej również: „Skarżący”) pismem z 27 lutego 2023 r., na podstawie art. 89 § 1 i § 2 oraz 115 § 1 i 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2023, poz. 1093, z późn. zm., dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, obejmującą obowiązek budowania zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, co wymaga działania przez organ władzy publicznej (sąd) na podstawie i w granicach przepisów, w sposób wykluczający ich rażące naruszenie oraz przy uwzględnieniu konstytucyjnych norm ochrony praw człowieka i obywatela, a zwłaszcza prawa do rzetelnej procedury wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Lesznie V Wydział Gospodarczy z 25 lutego 2022 r., V GNc 162/22 (dalej: „nakaz zapłaty” lub „zaskarżony nakaz zapłaty”) w sprawie z powództwa G. Spółka Akcyjna z siedzibą w W. (dalej: „powód”) przeciwko M. D. (dalej: „pozwana”), zaskarżając go w całości.

Skarżący na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN. nakazowi zapłaty zarzucił:

1. naruszenie zasady, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, tj.: zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego, zasady legalizmu wynikających z art. 2, art. 7 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, poprzez nieskierowanie sprawy do rozpoznania na rozprawie po przeprowadzeniu postępowania dowodowego i uznanie przez Sąd Rejonowy w Lesznie, iż roszczenie skierowane przez powoda przeciwko pozwanej nie jest oczywiście bezzasadne, przytoczone w pozwie twierdzenia co do faktów nie budzą wątpliwości i tym samym zachodzą podstawy do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, podczas gdy według treści pozwu i załączonych dokumentów twierdzenia powoda co do faktów budziły jednoznaczne wątpliwości, a zatem zasadność roszczenia głównego

wraz z odsetkami, skierowanego wobec pozwanej, wymagała rozpoznania według przepisów ogólnych;

2. rażące naruszenie prawa polegające na błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu przez Sąd orzekający w sprawie norm wyrażonych w przepisach art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art 480¹ § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania) poprzez niezastosowanie i wydanie nakazu zapłaty, nakazującego pozwanej zapłatę rzecz powoda kwoty 31 491 zł na wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 6 listopada 2018 r. do dnia zapłaty, podczas gdy według treści pozwu i załączonych do niego dokumentów (zestawienie wpłat pozwanej, protokół odbioru przedmiotu leasingu, rozliczenia umowy przez powoda) oraz z uwagi na brak przedstawienia przez powoda ustaleń stron w zakresie warunków przedterminowego rozwiązania umowy (zgodnie z § 23 Ogólnych Warunków Umowy Leasingu) twierdzenia powoda, co do faktów budziły jednoznaczne wątpliwości, a zatem zasadność roszczenia głównego wraz z odsetkami, skierowanego wobec pozwanej, wymagała rozpoznania według przepisów ogólnych.

Mając powyższe na uwadze, Skarżący na podstawie art. 91 § 1 oraz art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 388 § 1 k.p.c. wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Lesznie, Wydział V Gospodarczy, w dniu 25 lutego 2022 r., w sprawie o sygn. akt V GNc 162/22 z powództwa G. Spółka Akcyjna z siedzibą w W. przeciwko M. D. w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Lesznie, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W dalszej kolejności Skarżący przedstawił przebieg zdarzeń w sprawie wskazując, że 25 października 2017 r. pozwana, prowadząca działalność gospodarczą pod nazwą A., zawarła umowę leasingu operacyjnego nr [...] z powodem na okres 24 miesiące, począwszy od dnia dostarczenia przedmiotu umowy, tj. samochodu osobowego marki L. Pojazd pozwana odebrała w grudniu

2017 r., a opłaty leasingowe uiszczała regularnie od stycznia 2018 r. do czerwca 2019 r. Integralnie związaną z umową leasingu była umowa serwisowa, zawarta na 24 miesiące, mająca również nr [...]. Raty wynikające z umowy serwisowej płacone były wraz z opłatami z umowy leasingowej. Z tytułu umowy leasingu pozwana zobowiązana była uiszczać miesięczne raty w kwocie 1 579,91 zł netto (1 943,29 zł brutto), a na podstawie umowy serwisowej kwotę 595,32 zł netto (732,24 zł brutto), co dawało łącznie 2 175,23 zł netto (2 675,53 zł brutto). W ciągu 24 miesięcy leasingobiorca był zobowiązany do zapłaty 52 205,52 zł netto (64 212,72 zł brutto).

W dniu 21 lutego 2022 r. powód skierował przeciwko pozwanej pozew o zapłatę w postępowaniu upominawczym, domagając się zasądzenia kwoty 31 491 zł. Zgodnie z uzasadnieniem pozwu, kwota zaległości miała wynosić sumę wynikającą z faktury, nieuiszczonej jeszcze kwoty 859,77 zł oraz kwoty 126 327,39 zł z tytułu wynagrodzenia firmy windykacyjnej, innych kosztów windykacyjnych, kosztów wyceny, transportu, ubezpieczenia pojazdu oraz niezapłaconych rat leasingowych. Od tej sumy odjęto wartość przedmiotu leasingu samochodu marki L. w wysokości 93 000 zł. W uzasadnieniu pozwu nie wskazano wyniku powyższych działań. W sentencji pozwu domagano się kwoty 31 491 zł.

Sąd Rejonowy w Lesznie (dalej: „Sąd Rejonowy”), nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym 25 lutego 2022 r., V GNc 162/22 zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 31 491 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych od 6 listopada 2018 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 3 992 zł tytułem zwrotu kosztów procesu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się nakazu zapłaty do dnia zapłaty w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia nakazu lub by pozwana w tym terminie wniosła sprzeciw.

Pozwana odebrała nakaz zapłaty 14 marca 2022 r., po czym 28 marca 2022 r. wniosła sprzeciw. Sąd Rejonowy wezwał pozwaną do uzupełnienia w terminie 7 dni braków formalnych, poprzez przedłożenie: odpisu pisma, wyjaśnienia czy nakaz został zaskarżony w całości czy w części oraz podania adresu e-mail lub oświadczenie o jego nieposiadaniu. Pozwana odebrała wezwanie

12 kwietnia 2022 r., zaś braki formalne uzupełniła 20 kwietnia 2022 r. składając jednocześnie wniosek o przywrócenie terminu do ich uzupełnienia. Sąd Rejonowy w Lesznie postanowieniem z 26 kwietnia 2022 r., V GNc 162/22 oddalił wniosek o przywrócenie terminu oraz odrzucił sprzeciw. Następnie Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowieniem z 8 września 2022 r., X Gz 439/22 oddalił zażalenie pozwanej na postanowienie Sądu Rejonowego w Lesznie z 26 kwietnia 2022 r., V GNc 162/22. W konsekwencji nakaz zapłaty z 25 lutego 2022 r. uprawomocnił się 29 marca 2022 r.

Uzasadniając podstawy wniesionej skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny wyjaśnił, że jej wniesienie jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Wydany nakaz zapłaty jest bowiem sprzeczny z zasadą zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasadą pewności i bezpieczeństwa prawnego, wynikających z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Został nadto wydany w warunkach rażącego naruszenia przepisów normujących postępowanie upominawcze, ponieważ Sąd Rejonowy rozpoznał sprawę w niewłaściwym trybie, wadliwie przyjmując, że zachodzą w niej podstawy do zastosowania trybu postępowania upominawczego. Zgodnie zaś z przepisem art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c., nakaz zapłaty nie mógł zostać wydany, jeżeli według treści pozwu przytoczone twierdzenia co do faktów budziły wątpliwości lub jeżeli roszczenie jest oczywiście bezzasadne. W ocenie Skarżącego w niniejszej sprawie istotne wątpliwości nasuwały się odnośnie do wysokości roszczenia głównego oraz odsetek. Tym samym wobec braku skierowania sprawy do postępowania zwykłego, pozwana została pozbawiona możliwości ochrony przysługujących jej praw, w szczególności w zakresie możliwości składania środków dowodowych.

Powyższe stanowi podstawę do uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty ze względu na konieczność zapewnienia zgodności orzeczeń sądowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Nie ulega bowiem wątpliwości, że obowiązkiem Sądu Rejonowego przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy było uwzględnienie treści pozwu wraz z jego załączników, a następnie skierowanie sprawy do rozpoznania

na rozprawę, celem przeprowadzenia postępowania dowodowego, a w konsekwencji ustalania zasadności żądania.

Podsumowując Skarżący stwierdził, że wystąpienie ze skargą nadzwyczajną jest zasadne, stanowiąc jednocześnie realizację zasady proporcjonalności w kontekście art. 89 § 1 u.SN. Orzeczenie zapadło bowiem z rażącym naruszeniem art. 2, art. 7 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz z rażącym naruszeniem art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 480¹ § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania).

Z konstytucyjnych zasad wynika bowiem, że orzeczenia sądowe powinny być sprawiedliwe, wydawane na podstawie prawidłowo zinterpretowanych przepisów prawa, które odzwierciedlają poprawnie zebrany materiał dowodowy. W ocenie Skarżącego w kontekście rozpoznawanej sprawy sprawiedliwość proceduralna i prawo do rzetelnej procedury zostało naruszone w związku z niewłaściwym zastosowaniem prawa oraz rozpoznaniem sprawy we właściwym trybie (sprawa nie została skierowana do rozpoznania na rozprawie). Doszło więc do ograniczenia prawa do ustalenia prawdy materialnej i prawa do wysłuchania. W analizowanej sprawie kwestionowany nakaz zapłaty w sposób rażący doprowadził zatem do naruszenia art. 499 k.p.c. w zw. z art. 480¹ § 2 k.p.c.

Zgodnie z przepisem art. 499 pkt 1 i 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania) nakaz zapłaty nie mógł zostać wydany, ponieważ według treści pozwu twierdzenia co do faktów budziły wątpliwości. Istotne wątpliwości nasuwały się bowiem zarówno co do wysokości roszczenia głównego, jak i żądania odsetek. Taki stan rzeczy powinien był skutkować odmową wydania nakazu zapłaty i skierowania sprawy do rozpoznania na zasadach ogólnych. Nie naruszałoby to wówczas żadnych praw po stronie powoda, albowiem nie oznaczałoby przecież oddalenia powództwa *per se*, a dawałoby możliwość uczynienia zadość zasadzie sprawiedliwości oraz realizacji przysługującego pozwanej prawa do sądu. Powód treści pozwu nie wskazał bowiem wysokości raty oraz wielkości kwot faktycznie zapłaconych. Z treści załączonej umowy oraz zestawienia wpłat wynika natomiast, że „saldo zaległości” pozwanej stanowiło łącznie 127 187,16 zł, zaś wszelkie koszty windykacji i dodatkowe opłaty stanowiły 116 589,97 zł.

Tym samym z prostego wyliczenia, wynikającego z porównania zsumowanych 24 rat leasingowych (64 212,72 zł brutto), kwot łącznie przez pozwaną zapłaconych (53 615,53 zł brutto) oraz rzekomego salda zaległości (127 187,16 zł brutto), należało wyprowadzić wniosek o nieprawdopodobieństwie przytoczonych przez powoda „faktów”. Niezależnie od powyższych rozważań, kluczowe wątpliwości wiązały się również z żądaniem odsetek, przez co przytoczone w pozwie fakty były w ocenie Skarżącego wzajemnie wobec siebie sprzeczne. Powód wniósł bowiem o zasądzenie odsetek od 6 listopada 2018 r. w okolicznościach, gdy pełne raty były zapłacone aż do czerwca 2019 r. Dopiero później pojawiły się problemy z zapłatą całości wymaganych świadczeń, a pozwana wpłacała kwoty mniejsze niż wymagane. Nie było zatem możliwe wyprowadzenie wniosku o wymagalności zaległych świadczeń od listopada 2018 r., skoro do czerwca 2019 r. wszystkie opłaty były regulowane terminowo. Powód nie wskazał nadto w pozwie daty wymagalności roszczenia, od której uzależnione było naliczanie odsetek za opóźnienie w transakcjach handlowych. Ustalenia faktyczne, poczynione na podstawie treści pozwu wskazujące, że opłaty leasingowe pozwana uiszczała regularnie od stycznia 2018 r. do czerwca 2019 r. wykluczały przyjęcie w ramach postępowania upominawczego zasadności zasądzenia odsetek od 6 listopada 2018 r. To z kolei wymuszało stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym i skierowania sprawy na rozprawę. Powyższe ustalenia przekonują, że Sąd Rejonowy zaniechał choćby pobieżnej oceny, czy każda z żądanych przez powoda należności miała odzwierciedlenie w twierdzeniach pozwu. Nie zweryfikował również, czy przedłożone przez powoda dowody nie pozostawały w oczywistej sprzeczności z treścią pozwu. Zobowiązanie pozwanej było w analizowanej sprawie niejasne, a przedstawione w pozwie i załącznikach fakty dawały w istocie wewnętrznie sprzeczny obraz wzajemnych rozliczeń. Kwota łącznego długu nie przystawała do treści zawartych umów i czasu ich obowiązywania, a data początkowa naliczania odsetek jawiła się nawet nie tyle jako wątpliwa, co wręcz zupełnie dowolna. Nieuwzględnienie przez Sąd Rejonowy w Lesznie wymogów płynących z art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. skutkowało zatem rażącym

naruszeniem prawa procesowego i wydaniem nakazu zapłaty nie dającego się pogodzić z zasadami demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w tym prawa do rzetelnego sądu. Mając na uwadze powyższe, doszło do wadliwości w procesie stosowania prawa przyjmującej postać zachowania wypełniającego znamiona rażącego naruszenia prawa w rozumieniu przepisów u.SN. odnoszących się do skargi nadzwyczajnej. Jest to w sposób oczywisty naruszenie o charakterze dostrzegalnym *prima facie* i bez potrzeby przeprowadzania rozległej analizy prawnej. Podsumowując, w okolicznościach analizowanej sprawy, należy stwierdzić, że kwestionowany nakaz zapłaty w sposób rażący naruszył prawo, a także naruszył zasady konstytucyjne dotyczące bezpieczeństwa prawnego jednostki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

- 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub
 - 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub
 - 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego
- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych,

zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNc 1/20; 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21). W piśmiennictwie zauważa się, że z formalnego punktu widzenia skarga nadzwyczajna należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia o złożonym charakterze (T. Ereciński, K. Weitz, Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych, Przegląd Sądowy 2019 r., Nr 2, s. 8). Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że skarga jest dopuszczalna, co otwiera możliwość jej merytorycznego rozpoznania. Należy także podnieść, że nakazy zapłaty, tj. orzeczenia wydawane na posiedzeniach niejawnych, w których sąd uwzględnia powództwo w postępowaniu nakazowym i upominawczym (art. 480¹ k.p.c.), są orzeczeniami rozstrzygającymi istotę sprawy w odrębnym postępowaniu procesowym. Ponieważ do orzeczeń tych mają zastosowanie odpowiednio przepisy o wyrokach, jeżeli kodeks nie stanowi inaczej (art. 353² k.p.c.), po ich uprawomocnieniu mają skutki prawomocnych wyroków (por. uchwała Sądu Najwyższego z 28 października 2010 r., III CZP 65/10, OSNC 2011, nr 3, poz. 27).

W skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny wskazał, że już pobieżna treść pozwu pozwalała na przyjęcie twierdzenia, że zaskarżony nakaz zapłaty nie odzwierciedlał przytoczonych przez powoda faktów, wynikających zarówno z treści samego pozwu *sensu stricto*, jak i z załączonych do niego dokumentów. Istotne wątpliwości nasuwały się bowiem zarówno co do wysokości roszczenia głównego, jak i żądania odsetek. Powód w treści pozwu nie wskazał bowiem wysokości rat oraz kwot faktycznie zapłaconych przez pozwaną, domagając się ostatecznie zapłaty na jego rzecz kwoty 31 491 zł. Prokurator Generalny podniósł ponadto, że Sąd Rejonowy dokonując wstępnej weryfikacji pozwu winien dostrzec, że wymaga on skierowania na rozprawę w celu zweryfikowania zasadności

żądanego roszczenia. Materiał dowodowy, którym Sąd dysponował, pozwalał bowiem na dokonanie stosownej oceny w tym zakresie, bądź chociażby powzięcie daleko idących wątpliwości w tym zakresie. W tym miejscu Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla, że przyczyną uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty jest brak ich zbadania w toku postępowania upominawczego przed Sądem Rejonowym.

W ocenie Sądu Najwyższego, w analizowanej sprawie z uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty nie wynika, aby Sąd *meriti* badał charakter postanowień zawartej przez strony umowy. Jak już wyżej wskazano, Sąd *meriti* podniósł jedynie, że „zgromadzony materiał dowodowy dawał podstawę do wydania w dniu 25.02.2022 r. nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, zgodnie z treścią żądania pozw-u.”. Stwierdzić zatem należy wobec powyższego, że Sąd ten nie zbadał załączonych do pozwu dokumentów w celu ustalenia dwóch zasadniczych kwestii, tj. kwoty zobowiązania oraz daty jego wymagalności (kwestia odsetek). Nie podjął zatem zbadania z urzędu, czy postanowienia umowy leasingu zawartej między stronami mają nieuczciwy charakter. Przy czym wskazał, że „roszczenie jest oczywiście bezzasadne bądź twierdzenia co do faktów budzą wątpliwość lub, że zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego”.

Trzeba wskazać, że zgodnie z art. 499 k.p.c. (w brzmieniu z dnia orzekania w rozpatrywanej sprawie) nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. Należy zauważyć, że w przypadku wydawania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, czynności sądu nie ograniczają się wyłącznie do oceny roszczenia w zakresie jego podstawy faktycznej wyłącznie pod kątem braku wątpliwości co do okoliczności przytoczonych przez powoda, w pozostałym zakresie głównie pod kątem tego, czy nie jest ono oczywiście bezzasadne, przy uwzględnieniu określonych w art. 499 k.p.c. przesłanek negatywnych.

Odnosząc powyższe dodatkowo do treści art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, statuującego zasadę „prawa do sądu”, stwierdzić należy, że uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty nie pozostawia wątpliwości, że Sąd Rejonowy

rozpoznając sprawę nie wziął pod uwagę wszystkich okoliczności sprawy i w konsekwencji nie zbadał, czy postanowienia umowy leasingu miały uczciwy charakter. W konsekwencji brak przeprowadzenia badania zasadności pozwu świadczy o rażącym naruszeniu art. 499 k.p.c. Należy bowiem jeszcze wyraźnie podkreślić, że ocena abuzywności konkretnych postanowień kontraktowych zawsze należy do zakresu kognicji sądu *meriti*, z uwzględnieniem konkretnej umowy zawartej przez strony oraz całokształtu okoliczności danej sprawy. W ocenie Sądu Najwyższego w składzie orzekającym, sąd w postępowaniu upominawczym, winien badać umowę stanowiącą podstawę dochodzonego roszczenia pod kątem jej ważności i wiążącego skutku jej postanowień dla jej stron. Trzeba jeszcze w tym miejscu wskazać na przemawiające za tym stanowiskiem argumenty, jakie Sąd Najwyższy przedstawiał już konsekwentnie w swoim orzecznictwie w odniesieniu do postępowania nakazowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 11 maja 2022 r., I NSNc 408/21 i I NSNc 619/21), a które mają również zastosowanie do postępowania upominawczego, bowiem z prawa europejskiego płynie wyraźnie powinność przeprowadzania kontroli treści umów zawieranych z konsumentami, bez względu na tryb procedowania.

Po pierwsze, na gruncie polskiej doktryny nie budzi wątpliwości powinność uwzględniania przez sąd zawsze bezwzględnej nieważności czynności prawnych. Oczywiście może być ona realizowana tylko na podstawie materiałów, jakimi sąd orzekając dysponuje. Identyczne stanowisko prezentowane jest w judykaturze. W uchwale Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006 r., Nr 4, poz. 63, wyraźnie wskazano, że sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę w każdym stanie sprawy nieważność czynności prawnej (art. 58 § 1 k.c.), jednak tylko na podstawie zgromadzonego materiału. Z kolei w wyroku z 12 grudnia 2008 r., II CNP 82/08, Sąd Najwyższy zajął jednoznaczne stanowisko, w świetle którego sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stadium postępowania nieistnienie czynności prawnej na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Ograniczenie możliwości uwzględniania z urzędu nieważności i nieistnienia czynności prawnej prowadzi do tego, że badanie ważności postanowień konkretnej umowy może być niepełne, tym niemniej, znając jej treść, takie badanie powinno zostać przeprowadzone. Podkreślić bowiem trzeba, że sankcja nieważności

bezwzględnej prowadzi do tego, że dana czynność prawna nie wywiera żadnych skutków prawnych. Oznacza to zatem, że dochodzone w sprawie na podstawie bezwzględnie nieważnej umowy roszczenie nie istnieje. Badanie zatem w tym zakresie przez sąd ma charakter fundamentalny dla orzekania.

Po drugie, choć postępowanie upominawcze ma szczególny charakter, jest typem postępowania *ex parte*, gdzie realizacja prawa do wysłuchania drugiej strony została przesunięta do dalszej fazy postępowania (realizuje się w postaci złożenia sprzeciwu do nakazu zapłaty), to jednak stanowi przejaw działalności orzeczniczej sądu. Specyfika tego postępowania przejawia się zatem w ograniczeniu dowodów, jakie są sądowi dostarczone. Jednak specyfika ta nie zwalnia sądu z badania tychże dowodów. Jednym z nich, którym sąd dysponuje, jest treść umowy zawartej przez strony, a więc wymaga ona oceny ważności i istnienia efektu związania przez jej postanowienia dla sądu. Bez tej oceny działalność sądu nie miałaby *de facto* waloru orzeczniczego, lecz rejestracyjny – wydawanie rozstrzygnięcia na podstawie w najmniejszym stopniu niezwyfikowanych twierdzeń powoda. Groziłoby to daleko idącymi nadużyciami. Przesunięcie do dalszej fazy takiego postępowania realizacji zasady wysłuchania drugiej strony nie wpływa na ograniczenie kontroli, jaką sąd powinien dokonywać z urzędu. Prowadzi jedynie do tego, że w toku dalszego rozpatrywania sprawy druga strona może przedstawić dowody, które jeszcze pełniej mogą pozwolić na ocenę całej sprawy. Zaprezentowane stanowisko można uznać za przyjęte w orzecznictwie. W wyroku z 9 września 2021 r., I NSNc 43/20, Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że jeśli są wątpliwości co do ważności umowy stanowiącej podstawę dochodzonego roszczenia, a w konsekwencji co do zasadności tego roszczenia, ze względu na to, że podstawa umowna żądania pozwu jest częściowo spreczna z prawem, sąd nie ma możliwości wydania nakazu zapłaty, lecz powinien skierować sprawę na rozprawę (konsekwentnie w orzecznictwie na tle zastrzegania w umowach odsetek lichwiarskich Sąd Najwyższy przyjmuje, że nie było dopuszczalne wydanie nakazu zapłaty, zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 35/20; wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19).

Po trzecie, wypada jeszcze zwrócić uwagę na wymaganie zgodności prawa krajowego z prawem europejskim. W postanowieniu Trybunału Sprawiedliwości

Unii Europejskiej z 28 listopada 2018 r. (C-632/17, PKO BP S.A. przeciwko Jackowi Michalskiemu) przyjęto, że art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż sprzeciwia się on przepisom proceduralnym pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie tego nakazu nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy. Oznacza to, że z prawa europejskiego płynie wyraźna powinność przeprowadzania kontroli treści umów zawieranych z konsumentami, bez względu na tryb procedowania.

Status pozwanej jako przedsiębiorcy prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą A., która zawarła umowę leasingu operacyjnego w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą nie wyklucza stosowania szczególnej ochrony, która ma miejsce w przypadku konsumentów, w odniesieniu do których abuzywność postanowień umownych zawartych z przedsiębiorcą jest brana pod uwagę z urzędu). Nie można bowiem tracić z pola widzenia art. 385⁵ k.c., który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2021 r. (zob. art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 31 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych (Dz. U. poz. 1495)). W niniejszej sprawie nie ulega więc wątpliwości, że pozwana ma status konsumenta (art. 22¹ k.c.), a źródłem spornego stosunku prawnego jest umowa leasingu.

Należy zaznaczyć, że z uwagi na to, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w zasadniczej mierze efektem implementowania uregulowań prawa unijnego, konieczne jest dokonywanie oceny zachowania standardów ochrony konsumentów także przez pryzmat zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 147/21, pkt 10; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 14; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 10). W niniejszej sprawie znaczenie ma wprowadzony do Kodeksu cywilnego w wyniku implementacji postanowień dyrektywy 93/13 z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich art. 385¹ § 1 k.c. W świetle tego przepisu postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Artykuł 385¹ § 1 k.c. ma zatem charakter ochronny dla konsumenta, czego wyrazem jest wynikająca z treści tego artykułu sankcja bezskuteczności klauzuli niezgodnionej indywidualnie, kształtującej jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Taki charakter ochronny mają także przepisy przywołanej dyrektywy 93/13. Zauważyć należy, że poza bezpośrednim

umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji RP znajduje podstawy także w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: „TFUE”), a zważywszy, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w ogromnej mierze efektem implementowania do krajowego porządku prawnego uregulowań unijnych, oczywiste jest, że ochrona wynikająca z art. 76 Konstytucji RP nie może abstrahować od zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2005 r., K 38/04; wyroki Sądu Najwyższego z: 28 czerwca 2023 r., II NSNc 208/23; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20;). Stwierdzenie takie oznacza, że przy interpretacji art. 76 Konstytucji RP należy uwzględnić Dyrektywę z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE 1993, nr 95, s. 29, dalej: „Dyrektywa 93/13”), której celem jest zbliżenie przepisów państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich (art. 1 ust. 1 Dyrektywy 93/13). Na akt ten powołał się także Skarżący w wywiedzionej skardze nadzwyczajnej. W preambule do tej dyrektywy wprost wskazano, że sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyprowadzić można tezę, że prawo europejskie kształtuje wyraźną powinność przeprowadzania kontroli treści umów zawieranych z konsumentami (por. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 28 listopada 2018 r., C-632/17, PKO BP S.A. przeciwko Jackowi Michalskiemu). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się także, że obowiązek oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy spoczywa na organach wymiaru sprawiedliwości (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinge i Radlingerová*, C-77/14). Sądy krajowe z urzędu weryfikują czy postanowienia umowne mają nieuczciwy charakter, stosując przy tym przepisy proceduralne w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi skuteczną ochronę (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 30 maja 2013 r., *Jörös*, C-397/11). Z obowiązku tego nie zwalnia sądu brak aktywności po stronie konsumenta (wyrok z 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito SA*, C-618/10). Sąd powinien poinformować konsumenta, że postanowienie umowne jest niedozwolone, nie można jednak uznać go za niewiążące, jeżeli konsument powoła się na to postanowienie umowne (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank Zrt.*, C-472/11).

Stanowisko takie znajduje potwierdzenie także w judykaturze Sądu Najwyższego. Wskazuje się bowiem, że w każdym przypadku, w którym sąd rozpoznaje sprawę dotyczącą skierowanego przeciwko konsumentowi roszczenia wynikającego z umowy zawartej przez

niego z przedsiębiorcą, ma on obowiązek zbadać treść tej umowy, aby ocenić, w jakim zakresie konsument jest związany postanowieniami takiej umowy, a zatem w konsekwencji czy dochodzone roszczenie zasługuje na uwzględnienie, a jeśli tak, to w jakim zakresie (wyroki Sądu Najwyższego: z 30 czerwca 2022 r., I NSNc 646/21; z 23 sierpnia 2023 r., II NSNc 102/23).

Zgodne zatem z tym wymaganiem konieczne jest przyjęcie, że sąd z urzędu dokonuje takiej kontroli także w postępowaniu upominawczym. Stanowisko to zostało zastosowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wyraźnie przyjął, że w toku rozpoznawania sprawy w postępowaniu upominawczym, sąd z urzędu powinien dokonać oceny czy postanowienia łączącej strony umowy (...) mają nieuczciwy charakter. Ograniczenie się przez sąd w tego rodzaju sprawach wyłącznie do językowej interpretacji przepisów proceduralnych prowadzić może do naruszenia praw konsumenta (wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2022 r., I NSNc 647/21).

Konsekwencją przyjęcia, że w postępowaniu upominawczym sąd ma obowiązek badania ważności i skutku wiążącego umowy łączącej strony musi być stwierdzenie, że zaniechanie dokonania tego stanowi rażące naruszenie prawa i prowadzi do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.

Wszystkie podniesione racje prowadzą do konkluzji, że w tej sprawie wydanie nakazu zapłaty stanowiło naruszenie prawa. Niezbędne było skierowanie sprawy na drogę zwykłego postępowania by leasingobiorca mógł przedstawić dodatkowe argumenty i dowody istotne dla oceny abuzywnego charakteru postanowień zawartej z umowy oraz, po drugie, by w razie dostrzeżenia ich niedozwolonego charakteru miał możliwość zajęcia stanowiska, co do ważności umowy. W analizowanej sprawie Sąd Rejonowy powinien był na etapie rozpoznawania sprawy wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności związane z dochodzonym roszczeniem, ocenić treść zawartej umowy, a także sposób jej wykonania przez strony, mając na uwadze zasady ochrony konsumentów wynikające przede wszystkim z art. 76 Konstytucji RP. Tego biorąc pod uwagę wyrażone w uzasadnieniu motywy rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy nie dokonał.

Podkreślić należy, że w świetle art. 89 § 1 ustawy o SN naruszenie prawa musi mieć charakter rażący. Pojęcie rażącego naruszenia w odniesieniu do skargi nadzwyczajnej zostało zaprezentowane m.in. w wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19. W jego uzasadnieniu wskazano, że ocena tego, czy doszło

do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: (1) wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, (2) stopnia (istotności) jej naruszenia, (3) skutków naruszenia dla stron postępowania (zob. także: wyroki Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2020 r., I NSNc 45/19, niepubl., oraz z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20, niepubl.). W niniejszej sprawie zarzucane naruszenia mają charakter wady rażącej.

Podsumowując, w niniejszej sprawie doszło do naruszenia zasad i wartości wywodzonych z Konstytucji RP, zwłaszcza w zakresie art. 7 i w konsekwencji art. 45 ustawy zasadniczej, a także uchybiono przepisom ustawowym, co skutkuje koniecznością wyeliminowania zaskarżonego nakazu zapłaty z obrotu prawnego. Ponownie rozpoznając sprawę, Sąd Rejonowy dokona analizy treści spornej umowy leasingu, oceniając legalność i skuteczność jej poszczególnych postanowień.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, uchylił w całości nakaz zapłaty, przekazując sprawę do ponownego rozstrzygnięcia. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu. Powołany przepis z mocy art. 95 pkt 1 u.SN stosuje się również do postępowania w sprawie skargi nadzwyczajnej.

[SOP]

[ms]